

ПЕРСПЕКТИВНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ ТА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Muzher Hussein Muzher Marvan,
applicant of the International Academy of Personnel Management

PERSPECTIVE MECHANISMS OF DEVELOPMENT OF PARTNERSHIP RELATIONS OF THE STATE AND BANKING SECTOR

Охарактеризовано сучасний стан партнерських відносин держави та банківського сектору в Україні. Зауважено, що успішний розвиток партнерських відносин держави та банківського сектору як механізму активізації інвестиційної діяльності та залучення приватних інвестицій у стратегічно важливі для держави сфери можливий лише за умови, коли буде забезпечено баланс інтересів держави і банківського сектору. Обґрунтовано перспективність запровадження нової концептуальної основи для державного регулювання питання співпраці держави та банків як приватних інвесторів у реалізації інвестиційних проектів і відповідної моделі, що передбачає окупність державних інвестицій, генерування інвестиційних ресурсів для подальшого фінансування інвестиційних проектів, реалізації національних пріоритетів та загалом цільової спрямованості на капіталізацію економіки і суспільні блага.

Доведено необхідність цілеспрямованої послідовної державної політики розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору, яка має бути спрямована на формування сприятливого економічного та управлінського середовища для розроблення й реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору, а саме: удосконалення нормативно-правової бази регулювання відносин партнерських відносин держави та банківського сектору; удосконалення інституційного забезпечення розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору; підвищення гарантій захисту інтересів партнерів у процесі розроблення, затвердження та реалізації проектів.

Визначено рамки, у яких мають здійснюватися антикризові заходи держави, спрямовані на підвищення привабливості партнерських відносин держави та банківського сектору.

Передбачено потребу у створенні єдиного реєстру проектів партнерських відносин держави та банківського сектору у вигляді комплексної електронної системи моніторингу, яка серед іншої інформації, здійснювала б фіксацію обсягів надання державних гарантій та ступінь їх ефективності. Зауважено, що подальший розвиток державно-приватного партнерства в Україні має ґрунтуватися на концепції справедливого розподілу між партнерами ризиків, збалансованих (у разі необхідності) інвестиційними гарантіями.

Запропоновано: підготувати урядовий звіт про стан запровадження механізму партнерських відносин держави та банківського сектору для реалізації інвестиційних проектів та основні шляхи підвищення ефективності партнерських відносин держави та банківського сектору; провести парламентські слухання, присвячені розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору в Україні; передбачити проведення щорічного моніторингу ефективності реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору.

The current state of the state-banking partnership in Ukraine is characterized. It is noted that successful development of the state-banking partnership as a mechanism for intensifying investment activity and attracting private investments in strategically important for the state areas is possible only if the balance of interests of the state and the banking sector is ensured. The prospect of introducing a new conceptual framework for state regulation of the issue of cooperation between the state and banks as private investors in the implementation of investment projects and the corresponding model providing for the return on public investment, generation of investment resources for further financing of investment projects, realization of national priorities is substantiated. focus on economy capitalization and public goods.

The necessity of a purposeful consistent state policy of development of state-banking partnership, which should be aimed at creating a favorable economic and management environment for the development and implementation of projects of state-banking partnership, namely: improving the regulatory and legal framework for regulating state-bank partnership; improvement of institutional support for the development of state-banking partnership; enhancing guarantees for the protection of partners' interests in the process of project development, approval and implementation.

The framework within which anti-crisis measures of the state should be implemented aimed at enhancing the attractiveness of the state-banking partnership is defined.

There is a need to create a single register of state-banking partnership projects in the form of a comprehensive electronic monitoring system, which, among other information, would record the volume of state guarantees and the degree of their effectiveness. It is noted that the further development of public-private partnerships in Ukraine should be based on the concept of equitable sharing between partners of risks, balanced (if necessary) by investment guarantees.

In order to eliminate the most urgent problems and obstacles in the development of the main forms of state-banking partnership and to intensify their practical implementation as soon as possible, it is proposed to: prepare a government report on the state of implementation of the state-bank partnership mechanism for the implementation of investment projects and the main ways of improving the efficiency of state-bank partnerships; to hold parliamentary hearings on the development of the state-banking partnership in Ukraine in order to identify problems and obstacles to the successful implementation of the state-bank partnership projects, to develop recommendations on the resolution of all acute problems on the basis of a wide discussion; to provide for annual monitoring of the efficiency of implementation of state-banking partnership projects and, if necessary, to submit proposals for improvement of the relevant legislative and regulatory support, based on its results; to form at the state, regional and local levels a base of investment projects that can be implemented on the basis of state-banking partnership, to develop a feasibility study of the projects; to accelerate the preparation and start the implementation of pilot projects of state-banking partnership in the field of road construction and modernization of housing and communal services; to elaborate financial models and forms of state-banking partnership for their application in order to reform the health and education sectors.

Ключові слова: державно-банківське партнерство, механізми державного регулювання, банківські структури, державно-банківська взаємодія.

Key words: state-banking partnership, mechanisms of state regulation, banking structures, state-banking interaction.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За умов слабкості існуючих механізмів економічного саморегулювання, процес глобалізації виявляється досить небезпечним щодо забезпечення сталого довгострокового економічного зростання національних економік країн світу. Це означає, що дії "ринкових сил" (фондів, банків, корпорацій, приватних інвесторів), потребують зваженої та чіткої координації з боку держави та взаємодію з нею задля упередження загроз завданям довгострокового суспільного розвитку.

Водночас, взаємодія держави і банківського сектору, створення стійких партнерських відносин між ними ускладнюється недостатньою пропрацьованістю економічно-інституційних основ цієї взаємодії, питань перерозподілу прав власності, які виникають у процесі реалізації проектів у рамках відносин партнерських відносин держави та банківського сектору, поспішністю прийняття адміністративних рішень щодо створення державно-банківської взаємодії без докладного опрацювання її моделі та механізму. Вищезазначене вимагає пошуку

і впровадження нових можливостей та шляхів співпраці державної влади з банківським сектором.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання державно-приватного, зокрема банківсько-го партнерства цікавлять багатьох дослідників, які вивчають правові, економічні, соціальні, державно-управлінські аспекти зазначеної форми взаємодії. Загальнометодологічні аспекти співпраці держави і банківського сектору та методи прогнозування розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору висвітлюють в своїх працях багато відомих українських та зарубіжних учених (Ф. Беркхат, І. Брайлівський, М. Данова, Е. Джордан, В. Гарбарініна, Л. Гохберг, Л. Ємельяненко, А. Заскалкін, Т. Кваша, М. Кизим, О. Кобичева, Б. Мартін, В. Масленіков, І. Матюшенко, К. Павлюк, І. Шостак, С. Хєда, Дж. Хертин, Л. Федулова).

Відаючи належне вагомому внеску названих науковців у розвиток науки, зауважимо, що державно-банківські відносини залишаються малодослідженим напрямом, який ще не набув ґрунтового і системного характеру. Залишається відкритим питання розробки теоретичних положень щодо формування й реалізації стратегії забезпечення розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору, принципів, факторів і закономірностей її впровадження. Потребує подальшого теоретичного осмислення роль державно-банківського партнерства у контексті поширення інвестиційних процесів та модернізації реального сектору економіки. Актуалізується дослідження прикладних засад регулювання взаємодії держави та банківського сектору на основі розробки науково-методичного інструментарію оцінювання стану партнерських відносин держави та банківського сектору та впливу ризиків, що супроводжують його розвиток.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження механізму державно-банківської взаємодії та перспективних напрямів її розвитку в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні в Україні для реалізації масштабних модернізаційних проектів у різних секторах економіки потрібні значні інвестиційні ресурси, потужним джерелом яких можуть стати банківські кошти. Водночас в умовах післякризового розвитку зростає інтерес бізнесу до державної підтримки, яка дозволить знизити ризики приватних інвестицій, підвищити надійність інвестиційних проектів для кредитних організацій [4].

Успішний розвиток партнерських відносин держави та банківського сектору як механізму активізації інвестиційної діяльності та залучення приватних інвестицій у стратегічно важливі для держави сфери можливий лише за умови, коли буде забезпечено баланс інтересів держави і банківського сектору. Це потребує запровадження нової концептуальної основи для державного регулювання питання співпраці держави та банків як

приватних інвесторів у реалізації інвестиційних проектів і відповідної моделі, що передбачає окупність державних інвестицій, генерування інвестиційних ресурсів для подальшого фінансування інвестиційних проектів, реалізації національних пріоритетів та загалом цільової спрямованості на капіталізацію економіки і суспільні блага [2].

Цілеспрямована послідовна державна політика розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору передусім має бути спрямована на формування сприятливого економічного та управлінського середовища для розроблення й реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору, а саме: удосконалення нормативно-правової бази регулювання відносин партнерських відносин держави та банківського сектору; удосконалення інституційного забезпечення розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору; підвищення гарантій захисту інтересів партнерів у процесі розроблення, затвердження та реалізації проектів.

Для удосконалення інституційного та правового забезпечення підготовки й реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору необхідно: чітко визначити повноваження органів влади, які залучаються на всіх етапах підготовки та реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору на державному, регіональному і місцевому рівнях з метою усунення дублювання функцій; визначити органи, які можуть укладати договір партнерських відносин держави та банківського сектору в якості його сторони; надати державним та комунальним підприємствам, державним та комунальним навчальним закладам права бути учасниками договорів партнерських відносин держави та банківського сектору на стороні державного партнера; створити Центр партнерських відносин держави та банківського сектору, що втілюватиме проекти з партнерських відносин держави та банківського сектору, в тому числі а рамках реалізації Національних проектів; налагодити співпрацю Центру з Міжнародним центром партнерських відносин держави та банківського сектору Європейської економічної комісії ООН [1]; запровадити механізм надання методологічної підтримки у реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору за окремими формами, що має розроблятися уповноваженим органом і мати рекомендаційний характер; налагодити співпрацю нової державної структури з міжнародними фінансовими установами, такими як ЄБРР, Світовий банк, іншими міжнародними організаціями для отримання фінансової і технічної підтримки проектів партнерських відносин держави та банківського сектору; удосконалити бюджетне та податкове законодавство з метою поліпшення інвестиційного клімату і розроблення ефективного механізму надання державної підтримки державно-банківському партнерству, а також законодавство з питань впровадження стимулюючого тарифного регулювання [5]; удосконалити механізм взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства щодо реалізації проектів партнерських відносин держави та

банківського сектору в результаті активізації участі зазначених інститутів у підготовці та реалізації таких проектів на національному і місцевому рівні, залучення їх на постійній основі до обговорення, проведення експертизи і моніторингу реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору; розробити Державну цільову програму модернізації та розвитку систем теплозабезпечення України на основі затвердженої концепції, передбачивши застосування форм партнерських відносин держави та банківського сектору для її реалізації; розробити і затвердити регіональні програми комплексного оновлення основних фондів та розбудови інфраструктури; внести корективи до навчальних планів закладів, що готують фахівців для державного та регіонального управління шляхом запровадження спеціалізованих курсів щодо механізмів партнерських відносин держави та банківського сектору; запровадити програми підвищення кваліфікації працівників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань впровадження партнерських відносин держави та банківського сектору у сфері житлово-комунального господарства [6]; забезпечити підготовку та розповсюдження посібників із застосування форм партнерських відносин держави та банківського сектору в різних сферах економіки, таких як транспортна інфраструктура, житлово-комунальне господарство тощо.

Варто зауважити, що удосконалення приватно-банківської взаємодії з позицій інституціонального підходу має передбачити три рівні аналізу. Перший рівень — дослідження інституціонального середовища та планування заходів з метою покращення його якісних характеристик, таких як політична (економічна) стабільність/нестабільність, міцність/слабкість влади, дієздатність/недієздатність системи публічного управління та адміністрування забезпечувати норми і правила реалізації партнерських відносин держави та банківського сектору.

Другий рівень — формування інституціональної інфраструктури як сукупності державних/недержавних організацій, установ, професійних товариств (центрів розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору), що забезпечують стабільну та ефективну взаємодію.

Третій рівень — планування інституціонального механізму як системи політичних, економічних, ідеологічних, організаційно-правових і організаційно-методичних засобів впливу на взаємодію держави та банків з приводу реалізації партнерських відносин держави та банківського сектору, встановлення чіткої взаємодії інститутів публічного управління, державної та приватної власності, економіки, менеджменту бізнес-організацій.

Проаналізувавши сучасний стан інституціонального середовища партнерських відносин держави та банківського сектору звернемо увагу на необхідність системного забезпечення в умовах глобалізації та інтернаціоналізації партнерських відносин держави та банківського сектору багатьох груп факторів ефективності партнерських відносин держави та банківського сектору, а саме — правових (ступінь відповідності національного законодавства міжнародним стандартам парт-

нерських відносин держави та банківського сектору, надання приватному партнеру необхідних політико-правових гарантій), політичних (стабільність публічної влади, ясність та чіткість стратегії, цілей і завдань розвитку держави, регіону, окремих сфер діяльності, прийняття програм розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору), економічних (стабільність економічної ситуації і транспарентність економічної, фінансової та інвестиційної політики; ефективна політика розвитку фінансових інститутів; економічне стимулювання приватного бізнесу до участі у державно-банківських проектах; конкурентний механізм відбору приватних партнерів).

З метою якнайшвидшого усунення найбільш гострих проблем і перешкод у розвитку основних форм партнерських відносин держави та банківського сектору та активізації їх практичного запровадження необхідно: підготувати урядовий звіт про стан запровадження механізму партнерських відносин держави та банківського сектору для реалізації інвестиційних проектів та основні шляхи підвищення ефективності партнерських відносин держави та банківського сектору; провести парламентські слухання, присвячені розвитку партнерських відносин держави та банківського сектору в Україні з метою виявлення проблем і перешкод для успішної реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору, вироблення на основі широкої дискусії рекомендацій щодо врегулювання всіх гострих проблем; передбачити проведення щорічного моніторингу ефективності реалізації проектів партнерських відносин держави та банківського сектору та у разі необхідності внесення за його результатами пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавчо-нормативного забезпечення; сформувати на державному, регіональному та місцевому рівнях бази інвестиційних проектів, що можуть бути реалізовані на засадах партнерських відносин держави та банківського сектору, розробити техніко-економічне обґрунтування проектів; прискорити підготовку та розпочати реалізацію пілотних проектів партнерських відносин держави та банківського сектору у сфері будівництва автомобільних доріг та модернізації житлово-комунального господарства; опрацювати фінансові моделі та форми партнерських відносин держави та банківського сектору для їх застосування з метою реформування сфер охорони здоров'я та освіти.

Окрім того антикризові заходи держави, спрямовані на підвищення привабливості партнерських відносин держави та банківського сектору, мають здійснюватися у певних рамках, а саме: державну підтримку партнерських відносин держави та банківського сектору слід здійснювати у межах більш загальної фіскальної державної політики, оскільки державно-банківське партнерство здатне підтримувати антициклічну бюджетну політику, знижуючи при цьому чутливість партнерських відносин держави та банківського сектору до впливу фінансової кризи; заходи із підтримки партнерських відносин держави та банківського сектору слід кількісно обмежувати рамками бюджету, причому як у коротко-, так і у середньостроковому аспектах; рівень державної підтримки слід співвідносити із загальною макроекономічною динамікою, оскільки потреба партнерських

відносин держави та банківського сектору у державній підтримці на різних етапах фінансової кризи суттєво відрізняється.

Ураховуючи зазначене, а також недоцільність приватизації окремих об'єктів державної та комунальної форми власності, які потребують залучення ресурсів банківського сектору для модернізації, пріоритетними сферами застосування партнерських відносин держави та банківського сектору мають бути: виробнича інфраструктура і високотехнологічне виробництво (транспорт і зв'язок, транспортна інфраструктура, енергетичний сектор, машинобудування); агропромисловий комплекс (ринкова та виробнича інфраструктура); будівництво і житлово-комунальне господарство (реалізація соціально значущих інфраструктурних проєктів, будівництво, реконструкція та технічне переоснащення у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання і водовідведення, підвищення ресурсо- та енергоефективності, поводження з побутовими відходами, упорядкування територій тощо); соціальний захист населення (охорона здоров'я, освіта, культура, туризм і спорт); наукова, науково-технічна, інноваційна та інформаційна; розвиток природно-заповідного фонду.

Водночас, потенційні державно-банківські проєкти повинні: забезпечувати позитивний соціально-економічний ефект для місцевої громади; зменшувати фінансовий вплив на місцевий бюджет; мати комерційну складову та бути привабливим для потенційних інвесторів; забезпечувати прийнятні фінансові показники економічної та фінансової ефективності; мати розроблене техніко-економічне обґрунтування; характеризуватись стійким попитом на товари чи роботи чи послуги, що надаються приватним партнером; не мати значних бар'єрів для виходу приватного партнера на ринок (відсутність необхідності отримання великої кількості ліцензій, дозволів, тощо); не перевищувати строк реалізації 2—3 роки; джерелом повернення внесених приватним партнером інвестицій повинна бути плата від споживачів/користувачів послуг; не передбачати проведення масштабних будівельних робіт, що потребуватиме суттєвих інвестицій у суміжну інфраструктуру (лінії електропостачання, автодороги, інші комунікації).

Ключовими аспектами реалізації проєктів партнерських відносин держави та банківського сектору мають стати прозорість, відкритість та доступність інформації. Насамперед мова йде про необхідність створення єдиного реєстру проєктів партнерських відносин держави та банківського сектору у вигляді комплексної електронної системи моніторингу, яка серед іншої інформації, здійснювала б фіксацію обсягів надання державних гарантій та ступінь їх ефективності. Вбачається, що подальший розвиток державно-приватного партнерства в Україні має ґрунтуватися на концепції справедливого розподілу між партнерами ризиків, збалансованих (у разі необхідності) інвестиційними гарантіями. І саме доступність та ефективність останніх відіграватиме колосальну роль для формування Україною іміджу інвестиційно привабливої країни.

ВИСНОВОК

Таким чином, стратегія сталого довгострокового економічного зростання передбачає встановлен-

ня природного балансу між державним і ринковим секторами національної економіки та використання синергетичного потенціалу кооперації державного та банківського секторів на умовах партнерства. Нова економічна політика держави повинна передбачати зростання системного рівня співробітництва держави та банків, координацію та спільне використання загальних ідей, інновацій та політичних інструментів для досягнення цілей суспільного добробуту.

Література:

1. Брайловський І. Мета і зміст державно-приватних партнерств. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2014. № 1/5 (15). С. 52—54.
2. Гарбариніна В. Сутність і принципи впровадження державно-приватного партнерства в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2014. № 2. С. 43—49.
3. Заскалкін А. Державно-приватне партнерство: сутність, форма та зміст. Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук. пр. — Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2015. Вип. 2 (3). С. 12—20.
4. Заскалкін А. Напрями удосконалення організаційної складової державно-приватного партнерства в Україні. Міжнародний науковий журнал. 2015. № 7. С. 7—12.
5. Кобичева О. Проблеми та перспективи розвитку банківського проєктного фінансування в Україні. Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою. Донецьк: ДонДУУ, 2009. Т. X. С. 26—31.
6. Наумов Д. Державно-приватне партнерство як інструмент державного управління економікою України, розвитку ринку праці та трудового потенціалу промисловості. Економіка та держава. 2011. № 2. С. 33—40.

References:

1. Brailovsky, I. (2014), "Purpose and content of public-private partnerships", *Tekhnolohichnyj audyt ta rezervy vyrobnytstva*, vol. № 1/5 (15), pp. 52—54.
2. Harbarinina, V. (2014), "The essence and principles of public-private partnership implementation in Ukraine", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, № 2, pp. 43—49.
3. Zaskalkin, A. (2015), "Public-Private Partnership: Essence, Form and Content", *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy*, № 2 (3), pp. 12—20.
4. Zaskalkin, A. (2015), "Directions for improving the organizational component of public-private partnership in Ukraine", *Mizhnarodnyj naukovy zhurnal*, vol. № 7, pp. 7—12.
5. Kobicheva, O. (2009), "Problems and prospects of development of bank project financing in Ukraine", *Rozvytok finansovykh metodiv derzhavnoho upravlinnia natsional'noiu ekonomikoiu*, vol. X, pp. 26—31.
6. Naumov, D. (2011), "Public-Private Partnership as an Instrument for Public Administration of Ukraine's Economy, Development of the Labor Market and the Labor Potential of Industry", *Ekonomika ta derzhava*, № 2, pp. 33—40.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2020 р.